

AZ AI ÉS A SZERZŐI JOGI KIHÍVÁS

Grad-Gyenge Anikó* – Tomasoovszky Edit**

1. Bevezető

Az alábbi tanulmány arra keresi a választ, hogy a jelenleg ismert szerzői jogi rendszer mennyiben alkalmas a mesterséges intelligencia által keltett kihívások megválaszolására, illetve mennyiben szükséges a jelenlegi szerzői jogi rezsim újraformálása, a használt fogalomrendszer és jogintézmények fejlesztése. Alkalmas-e az egyéni, eredeti alkotó tevékenységet folytató szerző védelmére még a jog, szemben a gép által termelt eredményekkel? Továbbá vizsgálja azt, hogy milyen külső hatások érik a szerzői jog rendszerét, amelyek a mesterséges intelligencia egyéb területekre eső szabályozásából fakadnak. Melyek azok az információs szükségletek, amelyek teljesítése szükséges a szerzők hatékony védekezéséhez, figyelembe véve azt is, hogy a végső célja a szabályozásnak (ahogy mindig is) a szerzők hatékony védelme mellett az egyensúly megtalálása a szerzők, fejlesztők és felhasználók jogainak érvényesülése között, ebben az új környezetben is?

Az AI használata kapcsán jelenleg három fő, szerzői jogi vonatkozással bíró speciális kérdéskör merül fel. Az első, hogy miként kell értékelni a meglévő, szerzői jogi védelem alá eső művek, alkotások használatát tanítóadatként: lehet-e a tanítóadatként való betáplálás engedélyköteles felhasználás vagy sem. Egy másik kérdéskör az AI használata eredményeképpen létrejövő eredmény (mű vagy más teljesítmény?) utal-mazhatósága: ki lehet-e, érdemes-e kiterjeszteni a védelmet az AI használata során létrejövő eredményekre? A harmadik legfontosabb problémakör pedig az AI használata eredményeképpen létrejövő teljesítmény potenciálisan szerzői jogilag védett tartalmat, művet sértő jellege. Minden más kérdés ezen fő problémák köré rendezhető, ezekkel összefüggésben tárgyalható. Ezek a kérdések azonban a jelenleg ismert szerzői jogi keretrendszert, főképpen a szerzői jogi alapfogalmakat erőteljesen kihívás

* Habilitált tanszékvezető egyetemi docens, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9184-0870>

** Egyetemi adjunktus, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5712-0300>

elé állítják. A szerző, a szerzői jogilag védett mű, a felhasználás és a kizárólagosság fogalmai is minimálisan újragondolásra, de még inkább újrafarmálásra várnak.

A jelen cikk ezeket a kérdéseket tekinti át a következő struktúrában: röviden ismerteti a szerzői jogi paradigma azon elemeit, amelyek az AI használatával kapcsolatban problematikussá váltak, majd ezt követően bemutatja, hogy milyen válaszok formálódnak a keletkezett kihívásokra.

2. A szerzői jogi rendszer főbb elemei, amelyeket érint az AI megjelenése

2.1. A szerző személye

A mai értelemben vett szerzői jogi szabályozás elsődleges célja az, hogy az alkotó embert ösztönözze újabb alkotások létrehozására és elismerje a már megtett szellemi erőfeszítéseit mind erkölcsi, mind anyagi eszközökkel.¹ Az első mai megközelítésű szerzői jogi szabályozást, Anna királynő 1709-es statutumát megelőzően a művek terjesztésére vonatkozó monopóliumok jogosultja jellemzően nem az alkotó volt, hanem az abból üzleti hasznot húzó kiadó, illetve nyomda, vagy az a hatalmi szereplő, amelynek engedélyével lehetőség volt a mű közönséghez való eljuttatására.² A természetes személy alkotó jogi elismerése szerzői joggal nem véletlenül a felvilágosodás szellemi közegében született meg: annak felismerése, hogy az új, a társadalom haladását eredményező emberi gondolat és annak kifejezése érdemel jogi védelmet (és anyagi elismerést); korábban, amikor az ilyen gondolat eredőjének nem az embert, hanem elsősorban az istenit tekintették, nem válhatott széles körben támogatottá.³ (A szabályozás nem is teremthetett igen erős monopóliumot, figyelemmel arra, hogy a műközvetítők már ebben a korban is megkerülhetetlenek voltak: a nyomtatás 15. századi feltalálását követő háromszáz évben a kiadók, nyomdák olyan üzleti jelentőségre tettek szert, hogy a 18. század elején megszülető, mai értelemben vett szabályozás is szükségszerűen kellett, hogy kezelje a monopólium végső soron kiadók által történő hasznosítását. A kiadói szerződés egyidős a szerzői joggal.⁴)

A jelenlegi szerzői jogi szabályozás éppen ennek nyomán semmilyen más létezőnek nem ad szerzői elismerést, a felhasználó is az esetek legnagyobb részében szerződéses úton jut a hasznosítás lehetőségéhez.

¹ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény preambuluma a következőképpen foglalja össze a védelem céljait: A technikai fejlődéssel lépést tartó, korszerű szerzői jogi szabályozás meghatározó szerepet tölt be a szellemi alkotás ösztönzésében, a nemzeti és az egyetemes kultúra értékeinek megóvásában; egyensúlyt teremt és tart fenn a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között, tekintettel az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás igényeire is; gondoskodik továbbá a szerzői jog és a kapcsolódó jogok széles körű, hatékony érvényesüléséről.

² Bodó Balázs: *A szerzői jog kalózzai*. Budapest, Typotex, 2011. 79–113.

³ György Boytha: The Justification of the Protection of Author's Rights as Reflected in their Historical Development. *Revue Internationale du Droit D'Auteur*, 1992. 52–101.

⁴ A történetét ld. részletesen: Legeza Dénes: *A kiadói szerződés története a reformkortól 1952-ig*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára, 2020.

Bár időről időre, inkább szórakoztató jelleggel felmerül, hogy egy festőecsetet ügyesen forgató malac, vagy egy fényképezőgépet megszerző majom által létrehozott produktum állhat-e szerzői jogi védelem alatt, valójában a válasz minden esetben nemleges.⁵ Ennek pedig éppen az az oka, hogy a védelem szerzőt ösztönző célja ezekben az extrém esetekben nem tud megvalósulni. Ahhoz, hogy a védelem hatékony legyen, a védett létezőnek fel kell tudnia fogni, be kell látnia, hogy a jogi védelem milyen előnyökkel jár számára: elismeri a már létrejött művet és segíti az újabbak alkotását. A védelmet élvezőnek képesnek kell lennie annak belátására, hogy ez a védelem őt szolgálja. Aligha kétséges, hogy kognitív feltételek hiányában erre sem az előbb említett malac, sem a majom nem képes. Nem keverendő ez össze értelemszerűen azzal, hogy a malac tulajdonosa, vagy a majmot tartó állatkert érdeke lehet, hogy anyagi hasznot húzzon a produktumokból, de ehhez nincs szükség szerzői jogi védelemre.

Ez az eredendő, ösztönző funkció nem valósul meg akkor sem, ha egy gazdasági társaság érdekében jönnek létre az alkotások. Mivel a szerzői jogi oltalom tartalmi feltétele, hogy a művek az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellegűek legyenek (más államok is hasonló feltételeket állapítanak meg), a jogi személyeknek pedig sem egyénisége, sem eredeti gondolata nem lehet, ezért általános szabályként mondható ki az is, hogy a gazdasági társaságok (vagy más jogi személyek) sem minősülhetnek szerzőnek. Nem keverendő össze a szerzővel természetesen a szerzői jog jogosultjának személye, amely mindenütt lehet valamely jogi személy. Ez utóbbi esetben egyes országok jogi szabályozásában van arra lehetőség, hogy a szerzői jog eredeti jogosultja legyen a vállalkozás. Az Európai Unió Szoftver irányelve kifejezetten lehetővé is teszi a tagállamok számára, hogy maguk döntsenek az eredendő szerzői jogi jogosult személyéről. A normaszöveg azonban feltűnő módon nehezen értelmezhetően teremt csak lehetőséget arra, hogy a tagállamok szerzői pozíciót jogi személynek is adhassák (a szöveg úgy is érthető, hogy az valójában nem a szerzőséget, hanem a szerzői jogi jogosultságot engedi meg jogi személyek tekintetében).⁶

A szerzői alkotás persze mindig is alkalmazott eszközöket: ezeknek jelentősége a szerzőség szempontjából nem volt. A ceruza, amivel az író a szöveget papírra veti, vagy a kottalap, amelyre a zeneszerző a kompozíciót leírja, nem társszerző, hanem a szerzői gondolat kifejeződésének hordozója. A modern technológia ugyan a szerzőket egyre hatékonyabban segíti az alkotásban, és sok esetben egyes kész elemek beillesztését is lehetővé teszi az alkotásokba (ld. sablonelemek a tervezőszoftverekben, vagy a hangmin-ták a zeneszerző eszközökben), de ezek használata nem mutat túl azon, hogy az alkotó eszközként veszi igénybe a szoftvert. A szoftver által előállított eredmények tekintetében az uralkodó álláspont az, hogy azok nem értelmezhetők a szoftver alkotásaiként.

⁵ Ld. példaként a következő weboldalt, amely egy malac által előállított képeket mutat be: <https://pigcasso.org/>; Andres Guadamuz: Can the monkey selfie case teach us anything about copyright law? *WIPO Magazine*, 2018. február 21. https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2018/01/article_0007.html

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/24/EK irányelve (2009. április 23.) a számítógépi programok jogi védelméről (a továbbiakban: Szoftver irányelv), HL L 111., 2009.5.5., 16–22. o., 2. cikk (1): A számítógépi program szerzője a programot létrehozó természetes személy vagy természetes személyek csoportja, illetve a tagállami jogszabályok értelmében – amennyiben azt a tagállami jogszabályok lehetővé teszik – jogosultnak minősülő jogi személy.

Ez még azon ritka szabályozásokban is tükröződik, amelyek külön is foglalkoznak a szoftver által létrehozott teljesítmények védelmével. A gépek közreműködésének hatását az egyéni, eredeti jellegre viszonylag régóta vizsgálja az irodalom,⁷ Nagy-Britanniában pedig kifejezett szabályozás is választ ad a kérdésre. Eszerint a gép által létrehozott művet nem ember által létrehozott műnek kell tekinteni, a szerzősége pedig annak a személynek kell biztosítani, aki vállalta a mű létrehozásához szükséges lépések megtételét.⁸ A szabályozás célja ugyan ebben az esetben az, hogy az olyan alkotások tekintetében, amelyeknél a szoftvert eszközként használják, eldönthető legyen a jogosult személye, mégis fontos látni, hogy ebben az esetben is az érdekeltségi szempont dönti el a jog telepítésének kérdését.⁹

A szerző tehát minden esetben a természetes személy, az ember, ez alól pedig nagyon kevés országban, nagyon kivételes esetekben van csak eltérés.

2.2. A szerzői mű mint a védelem tárgya

A szerzői mű az az alkotás, amely tükrözi a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleget. Talán túlzás állítani, hogy az az alkotás, amelyben megjelenik a „zseni-faktor”, mivel a szerzői jogi védelem küszöbe ma már kifejezetten alacsonynak mondható, így nem is szükséges hozzá, hogy a mű „zseniális” legyen, de legalább elvárható vele szemben, hogy tükröződjön benne az alkotója (emberi) megismételhetetlen személyisége.¹⁰

Az alkotó egyéni, eredeti szellemi teljesítménye igen sokszor az adott művészeti területen alkalmazott, követett, elfogadott szabályok tökéletes ismerete mellett azok megszegésében mutatkozik meg (gyakran például két azonos mű között a plágiumkapcsolat úgy állapítható meg legegyszerűbben, ha mindkét szerző ugyanott hibázik, ugyanúgy szegi meg a szabályokat). A szabályszegés, mint az egyéni, eredeti jelleg megjelenési módja azonban igen tágan értendő: sokszor nehéz meghatározni, hogy mi

⁷ Foglalkozott ezzel a kérdéssel: Whitford Committee on Copyright Designs and Performers Protection Cmnd 6732 HMSO London 1977.

⁸ s.178 of the UK Copyright Designs and Patent Act (CDPA), a computer generated work is defined as a work that is generated by a computer such that there is no human author. Under s. 9(3) CDPA, authorship of such work is given to the person by whom the arrangements necessary for the creation of the work are undertaken. Colin R. Davies: An evolutionary step in intellectual property rights – Artificial intelligence and intellectual property. Author links open overlay panel. *Computer Law & Security Review*, Vol. 27., N. 6. (2011) 601–609. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2011.09.006>; Pamela Samuelson: Allocating Ownership Rights in Computer-Generated Works. *University of Pittsburgh Law Review*, 1986. 1192–1196.

⁹ Massimo Maggiore: Artificial Intelligence, computer generated works and copyright. In: Enrico Bonadio – Nicola Lucchi: *Non-Conventional Copyright. Do New and Atypical Works Deserve Protection?* Edward Elgar, 2018. 382–399. <https://doi.org/10.4337/9781786434074.00028> Továbbá ld. P. Bernt Hugenholtz – João Pedro Quintais – Daniel Gervais: Trends and Developments in Artificial Intelligence: Challenges to Copyright. *Kluwer Copyright Blog*, 2020. december 16. <https://tinyurl.com/2mft2xjz>

¹⁰ Szinger András: Az eredetiség küszöbe. *Jogtudományi Közlöny*, 2005/3. 117–125.; Gyertyánfy Péter: Szerzői jogi védelem: a szerzői mű egyéni, eredeti jellege. *Jogászvilág*, 2020. december 2. <https://tinyurl.com/2wvdrv8f>

a szabályos egy adott területen, mire lehet azt mondani, hogy már bevett sablonként érvényesül. Ez utóbbi eszközök biztosan nem állnak senki javára védelem alatt, de az adott terület kikristályosodott, többek által elfogadott, követett, standardizált megoldásaiként lehet rájuk tekinteni.¹¹

Az általom feltételének ilyen módon való (negatív) megfogalmazása egyértelművé teszi azt is, hogy a szerzői jog mit kíván ösztönözni: az emberi szellem erőfeszítését, az egyedülálló, megismételhetetlen szellem gondolatának valamely műben való megfogalmazását, amelyet más nem tud létrehozni, vagy még nem hozott létre. Nem célja a védelemnek a másolatok, utánezatok, plágiumok védelme, hanem éppen ellenkezőleg: az ilyen típusú tevékenységek tiltása, megvalósulásuk esetén akár a szankcionálása. A védelem végső célja tehát annak a hozzáadott értéknek az elismerése, amelyet az adott szerző a kultúrához egyedül maga tud hozzáadni és más nem.¹²

Igen fontos sajátossága a szerzői jognak, hogy nem védi az alkotófolyamatot magát: nem az eljárás, hanem az eredmény a védelem tárgya. Bár az alkotófolyamat a legtöbb esetben legalább annyira egyéni, eredeti jellegű, mint annak a végeredménye, a létrehozás aktusa mégsem védett. (Természetesen, ha az alkotás egyes fázisaiban születnek a védelem feltételeinek megfelelő eredmények, akár azok is állhatnak védelem alatt, de a részfolyamatok szintén nem lehetnek védettek.) A mű létrehozásának folyamata az alkotó legbelsőbb magánügye: az alkotó a teremtés tudását, misztikumát megőrizve is vigyázza a műve egyéni, eredeti jellegét. Ráadásul, ha a teljes alkotói folyamat megismerhető volna, az a mű másolását is lényegesen könnyebbé tudná tenni.

Ezzel együtt mégis azt kell azonban megállapítani, hogy éppen ez a védelem alá nem tartozó tevékenység az oka a védelemnek: az emberi erőfeszítés, amely még ha nem is éri el a zsenialitás szintjét, de hozzátesz az emberi kultúrához, az egyetlen oka és értelme a védelemnek.¹³

2.3. A felhasználás, a szerződés: a teljesítmény elismerése és a műért viselt felelősség

A szerzői jogi szabályozás végső célja az, hogy a valamely szempontok szerint kiválasztott művek valamely szempontok szerint meghatározott alkotói rendelkezhessenek a műveik sorsáról. A művekkel kapcsolatban jellemzően azoknak a közönséghez való valamely eljuttatása az a tevékenység, amelynek a szerző által való kontrollját meg kell őrizni ahhoz, hogy a szerző számára biztosított legyen a műve sikerében való részvétel.

¹¹ Takács Nóra Emese: A szerzői mű és jogi védelmének feltételei. In: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. (Szerzői jog és iparjogvédelem rovat, rovatszerkesztő: Grad-Gyenge Anikó, Pogácsás Anett) 2024. <http://ijoten.hu/szocikk/a-szerzoimu-es-jogi-vedelmek-feltetelei>

¹² Pogácsás Anett: *A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára*. Budapest, Pázmány Press, 2017. 196–198.

¹³ Gyertyánfy Péter: Meddig terjedjen még a szerzői jog? *Jogtudományi Közöny*, 2001/6. 337–348.; Gyertyánfy Péter: Szerzői jogi jogalkotásunk mérlege 2009–2016. *Jogtudományi Közöny*, 2017/7–8. 351–361.

A mű alapvetően – a szerzői jogi logika szerint legalábbis – kétféleképpen juthat el a közönséghez: változatlan és megváltoztatott formában. Ha a mű változatlan/eredeti formájában kerül a közönséghez, viszonylag széles a spektruma azoknak a cselekményeknek, amelyek nem igénylik a szerző engedélyét. A szabad felhasználások túlnyomó többsége a mű változatlan formában való felhasználását teszi lehetővé ingyenesen és a szerző engedélyétől függetlenül. A felhasználás célja azonban az eredeti műnek magának az elérése.

A megváltoztatott formában való eljuttatás esetén látszólag szűk a szabad felhasználások mezsgyéje, hiszen alig találunk a szabad felhasználások között az átalakítást engedő eseteket (az oktatási célú átdolgozás, valamint a paródia, karikatúra, stílusutánezat, kritika, ismertetés esetét). Valójában azonban a mű transzformatív hasznosításának számos esete teljesen ki van zárva a szerzői jogi védelemből: a már nem védett alkotások felhasználása, illetve az átdolgozás szintjét el nem érő, ihlet-jellegű kapcsolódások nem tartoznak a szerző rendelkezési körébe. Ebből fakadólag a szerzői jog eleve nehezebben fedi le a transzformatív hasznosításokat.

Szólni kell itt a stílus átvételéről is: a szerzői jog általános jelleggel arra a helyzetre sem adott választ eddigi fejlődése során, hogy ha az új alkotás nem egy közvetlen előzményre épül, hanem az adott alkotó alkotói stílusát, stílusjegyeit veszi át, akkor azt miként kell kezelni: jelenleg elsősorban polgári jogi személyiségi jog, esetleg azon belül a névfeltüntetési joga útján lehet kezelni a nem szabad felhasználásként megvalósuló stílusutánezásokat.¹⁴

A felhasználás jellemzően tudatos tevékenység: a felhasználó nem véletlenszerűen, hanem az egyes felhasznált műveket tudatosan, szándékosan választva végzi a felhasználást. Ez az alapja annak is, hogy általában véve az engedély nélküli felhasználásért felelősséggel tartozik. A szerzői jog fejlődésének sajátos állomásához érkezett az elmúlt évtizedekben akkor, amikor olyan információs társadalmi szolgáltatók felhasználónak minősítése is megtörtént, akik alapvetően nem bírnak tudomással arról a felhasználásról, amelyet egyébként mások kezdeményeznek az ő szolgáltatásaik igénybevételekor. A bírói gyakorlat a Pirate Bay szolgáltatás nyújtója tevékenységének felhasználásként való értelmezésekor,¹⁵ majd a jogalkotó a tartalommegosztó platformszolgáltatók szolgáltatásainak felhasználásként való minősítésekor a felhasználás fikcióját alkalmazta.¹⁶ Bár ezek a szolgáltatók ténylegesen nem felhasználói az alkotásoknak, de be kellett látni, hogy a művek ezeken keresztül való közönséghez juttatása olyan jelentős bevételgeneráló tevékenység (és tényleges bevétel a végfelhasználóknál nem realizáló-

¹⁴ A C-590/23. (Pelham II) ügyben az Európai Bíróság főtanácsnoka úgy foglalt állást, hogy az egyéni stílus esetében nem kizárt a szerzői jogi védelem. A döntés nem végleges. Emiliou főtanácsnok indítványa a CG, YN kontra Pelham GmbH, SD, UP ügyben [ECLI:EU:C:2025:452] Az ügygel és a főtanácsnoki véleménnyel kapcsolatos elemzést ld. itt: Eleonora Rosati: AG Emiliou advises CJEU on pastiche (while adopting very critical stance on EU copyright system as a whole and past CJEU case law too). *IP Kat Blog*, 2025. június 25. <https://ipkitten.blogspot.com/2025/06/ag-emiliou-advises-cjeu-on-pastiche.html>

¹⁵ C-610/15. Stichting Brein kontra Ziggo BV és XS4All Internet B [ECLI:EU:C:2017:456].

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról (a továbbiakban: CDSM irányelv), HL L 130., 2019.5.17., 92–125. o., 17. cikk.

dik), hogy e szolgáltatók bevonása a szerzői jogi véráramlásba elengedhetetlen. Azon nagy piaci szereplők tekintetében tehát, amelyek üzleti modelljüket lényegében szerzői művek felhasználására építik, már van létező jogi szabályozási eszköz. Fontos azonban látni azt, hogy bár e szolgáltatók maguk felhasználást nem végeznek, a szolgáltatásaik igénybevevői maguk mégis megvalósítanak a klasszikus értelemben vett felhasználást. A szerzői jogi engedélyezési rendszerbe való bevonásuknak tehát mindenképp beazonosítható alapja egy megtörténő felhasználás, így az ő esetükben inkább csak a felhasználói pozíció áthelyezéséről van szó.

3. A szerzői jogi rendszer újraformálása

3.1. Az AI mint szerző?

A jelenlegi szerzői jogi rezsim világszerte az embert ismeri el szerzőként. Az 1.1. alfejezetben bemutatuk, hogy a szerzői jog alapvető fogalmai mind erre épülnek, csak az ember tekintetében értelmezhetők. Ezt a korábban szilárdnak hitt felfogást állítja kihívás elé a mesterséges intelligencia (*artificial intelligence*, a továbbiakban: AI).

Már az AI-technológiák széleskörű elterjedését megelőzően is érezhető volt valamelyest ezen alapvetések minimális lazulása, például (ahogy arra fent utaltunk) a Szoftver irányelv korábban is megadta azt a lehetőséget a tagállamoknak, hogy a nemzeti szabályozásban a szoftverrel kapcsolatos szerzői jog jogosultjaként azt a jogi személyt elismerjék, akinek az érdekében az adott szoftver fejlesztése megvalósult.¹⁷ Noha egy műszaki jellegű, a gazdasági forgalomban meghatározó jelentőségű alkotás (amilyen a szoftver) esetében ez az irány sokkal inkább védhető, a művészeti vagy tudományos alkotások esetében kevésbé elképzelhető. Ennek oka az, hogy az utóbbiaknál az önkifejezés a legfontosabb cél, így sokkal erősebben érvényesülnek a személyhez fűződő jogok. A műszaki jellegű (egyúttal üzletileg jelentősebb) alkotások esetében a személyhez fűződő jogok kevésbé dominánsak.¹⁸

Érdekes helyzetet teremt az a korábbiaktól eltérő vonás is, hogy míg korábban minden technikai vívmány alkalmazását csupán eszközként vették számításba, amelyet az emberi alkotó a műve megalkotásához használ, az AI megjelenésével ez már nem ennyire egyértelmű. Egy AI rendszer ugyanis kisebb-nagyobb mértékben döntéseket is hoz, aktívan részt vesz az alkotói folyamatban, amely körülmény már felveti az emberi alkotó bizonyos szinten való helyettesíthetőségét, az így létrejövő alkotások pedig a tisztán emberi alkotásokkal való versenyzésének potenciálját. Bár a promptolással létrehozott eredmények esetében van már olyan bírósági döntés, amely megállapítja a szerzői jogi védelem fennállását, azt mégsem magában a promptolásban, vagy a gépben ennek

¹⁷ Szoftver irányelv 2. cikk (1) bekezdés.

¹⁸ Grad-Gyenge Anikó: A mesterséges intelligencia által generált tartalmak értelmezésének lehetőségei a szerzői jog útján. *Magyar Jog*, 2023/6. 339.

nyomán lezajló, a promptoló által egyébként nem követhető döntésekben állapítja meg, hanem a végeredményben, hiszen az utasítások lenyomata végső soron az eredmény.¹⁹

Nem az alapvető paradigma lazulásaként, hanem kivételként értékelhetők az olyan, korábban is előforduló helyzetek, amikor a szerzői jog jogosultja és a szerzői jog gyakorlójának személye egymástól elválik, mert a szerző valamilyen okból nem képes a jogok gyakorlására. Akár a kiskorúsága vagy korlátozott cselekvőképessége, akár a közös jogkezelés szükségessége vagy a jogok gyakorlására való megbízás létrejötte, akár az árva művek esete – amikor a szerző ismeretlen vagy nem megtalálható –, vagy éppen az öröklés esetében a jogutód joggyakorlása ugyan kivételesnek minősül, de ezek teljesen a szerzői jogi rendszerben értelmezhető, elfogadott esetkörök.²⁰ Fentiektől már csak egy kisebb gondolati ugrásra van az, hogy például az AI alkalmazás fejlesztője vagy az, akinek a megbízásából elkészül és akinek az érdekében működik egy AI alkalmazás, az alkalmazás által generált output kapcsán szerzői jogi jogosultnak minősülhessen. Ez akár egyetlen személyt is jelenthet, bár létszerűbb az a felállás, hogy az alkalmazás fejlesztője nem egyezik meg azzal, akinek érdekében áll az alkalmazás által generált tartalmak létrehozása. Az AI fejlesztője általában nem is tesz hozzá kreatív elemet az AI segítségével generált tartalomhoz, így ezen az alapon sem igazán illethetné szerzői jogi védelem. De nem is lenne indokolt az AI rendszer felhasználójával, vagy a rendszer létrehozására megbízóval egyfajta közös szerzőséget erőltetni. Tehát a „fejlesztő mint szerzői jogi jogosult” koncepció viszonylag egyszerűen elvethető, noha egyes országokban egyértelműen elismerik a fejlesztő szerzőségét, így Indiában, Új-Zélandon, Írországbban, az Egyesült Királyságban vagy Hong-Kongban.²¹

A kizárólagos szerzői jogi védelem egyrészt anyagi elismerést igyekszik nyújtani a szerzőknek, másrészt ezáltal ösztönözni őket további alkotásra. Ez az ösztönző funkció az AI használójának szerzőként való elismerése esetében nehezen érvényesülne. De az anyagi elismerés sem valósul meg nyilvánvalóan, leginkább a befektetés anyagi kompenzációjáról lehet szó. A szerzői jog további funkciója, a szerző erkölcsi elismerése – a személyhez fűződő jogokon keresztül – szintén nem tud kellőképpen érvényesülni, hiszen az AI rendszer közreműködése olyan nagy mértékű, vagy olyan jellegű is lehet, ami szinte kizárja a használó kreativitásának kibontakozását.

Az uniós szerzői jogban alapvetésnek tekinthető, amit az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) az Infopaq-ítéletben²² is rögzített, hogy kizárólag az eredeti alkotások részesülhetnek szerzői jogi védelemben, és az eredetiség minden esetben „a szerző saját szellemi alkotó tevékenységét tükrözi.” Vagy ahogyan a Cofemel-ítéletben²³ kimondta az EUB: szükséges, hogy az alkotás „a szerző személyiségét tükrözze, az

¹⁹ Beijing Internet Court Releases Translation of Li vs. Liu Recognizing Copyright in Generative AI. *China IP Law Update*, 01/22/2024. <https://tinyurl.com/yc8y3s3e>; Csósz Gergely: Áttekintés a generatív mesterséges intelligenciák szerzői jogi kéréseiről. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2023/2.

²⁰ Grad-Gyenge (2023) i. m. 340.

²¹ Andres Guadamuz: Artificial intelligence and copyright. *WIPO Magazine*, 2017. október 1. https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html

²² C-5/08. Infopaq International A/S kontra Danske Dagblades Forening ügy. [ECLI:EU:C:2009:465].

²³ C-683/07. Cofemel – Sociedade de Vestuário SA kontra G-Star Raw CV ügy [ECLI:EU:C:2019:721].

ő szabad és kreatív döntéseinek kifejeződéséeként”. Mindebből pedig általában azt a következtetést vonják le, hogy egy szerzői jogilag oltalmazható műhöz mindenképpen emberi alkotó szükséges. (Ezt erősíti az USA Copyright Office döntése is, amely egy AI által generált vizuális eredmény tekintetében arra hivatkozva utasította el a szerzői jogi lajstromba való felvételét, hogy szerző csak ember lehet. A hatósági döntést később a bírósági felülvizsgálat során is helyben hagyták.²⁴) Az tehát, hogy messzire merészkedve magának az AI-programnak adjunk szerzői jogi elismerést, teljesen távol áll az európai szerzői jogi felfogástól. De a fentiek alapján még az is viszonylag távoli, hogy az AI felhasználóját ismerje el a szerzői jog jogosultként, hiszen az ő esetében is nagyrészt hiányzik a kreatív döntés, a személyiség megjelenése a létrehozott „műben” esetleges és minimális, lévén, hogy az ő szerepe meglehetősen passzív, legalábbis egy művészhez képest. Míg az AI program szerzői jogi elismerése, a szerzői jogi rendszer ezirányú fejlődése nem is feltétlenül kívánatos, és jelenleg nem is áll a szerzői jogi gondolkodás központjában,²⁵ a felhasználó jogosultkénti vagy legalábbis joggyakorlókénti elismerése akár életszerű és még a jelen szerzői jogi felfogásba is beilleszthető lehet.

Összességében tehát azt lehet mondani, hogy napjainkban nagyjából elképzelhetetlen, mind köznap, mind szerzői jogi szemmel (nemzeti, de nemzetközi szerzői jogi szempontból is), hogy az AI szerzőkénti elismerést kapjon.²⁶ A gép mögött álló ember, esetleg cég sokkal inkább alkalmas lehet a szerzői jogi védelemre, már csak az a kérdés, hogy ez milyen jellegű védelem legyen, és hogy konkrétan melyik szereplőt ismeri el a szerzői jog. A szerzőség kérdése nemcsak a szerzői jogi védelem miatt fontos, hanem azon kívül amiatt is, hogy amennyiben az alkotást létrehozó egyúttal szerzői jogi jogsértést követ el egy vagy több másik, szerzői jogi oltalom alatt álló mű felhasználásával, akkor ki az, akit e körben felelősségre lehet vonni.

Mindezek előtt azonban talán még fontosabb kérdés az, hogy egyáltalán mőről beszélhetünk-e, amikor AI által generált tartalomról, alkotásról van szó. A következők alfejezetben ezt vizsgáljuk.

3.2. Az AI alkotása mint szerzői mű?

A szerzői jog egy alkotást akkor oltalmaz, ha az megfelel az – egyébként meglehetősen alacsony szintű követelményt jelentő – egyéni-eredeti jelleg kritériumának. A szerzői jog nem vár el hatalmas kreatív teljesítményt, és nem is a tartalomnak kell egyéni-ere-

²⁴ (Szerző nélkül): Court rules against copyright protection for AI-generated artworks. *Artforum Blog*, 2023. augusztus 22. <https://tinyurl.com/3yew4kb2>

²⁵ Tekintettel arra, hogy az AI jelenleg nem képes teljesen önálló alkotásra, és ez a belátható jövőben sem várható. Christian Hartmann – Jacqueline Allan – P. Bernt Hugenholtz – Joao P. Quintais et al.: Trends and Developments in Artificial Intelligence – Challenges to the Intellectual Property Rights Framework: Final Report. European Commission, 2020. 6. <https://data.europa.eu/doi/10.2759/683128>

²⁶ Ugyan a Szellemi Tulajdon Világszervezete foglalkozik az MI és a szellemi tulajdonjogok egyes kérdéseivel, az nem látszik reális elképzelésnek, hogy rövid távon a meglévő nemzetközi szerződési rendszer módosítására, vagy akár egy új nemzetközi egyezmény elfogadására kerüljön sor. Ld. erről részletesen: <https://www.wipo.int/en/web/frontier-technologies/artificial-intelligence/policy>

deti jellegűnek lenni, hanem a kifejezésmódnak, a kidolgozás, megjelenítés módjának, a stílusnak. Ennek ellenére sem beszélünk azonban magas elvárásról.

Alapvető kérdésként merül fel az AI által generált tartalommal kapcsolatban, hogy az egyáltalán értékelhető-e alkotásként, vagy egyszerűen csak adatokról beszélünk-e. Amennyiben a válasz ez utóbbi, akkor a további kérdések előtt bezáródik a kapu, hiszen az adatok önmagukban nem állnak szerzői jogi oltalom alatt, azok a közkinccsbe tartoznak. Ha azonban elismerjük, hogy ezen outputok esetében lehet szó műről (annak szerzői jogi értelmében), akkor számos további kérdés és kétség merül fel. Csak egy lépést téve előre, az a nyilvánvaló kérdés adódik, hogy ez a műként elismert output megfelel-e az egyéniség és eredetiség követelményének, vagyis eléri-e azt a minimumszintet, ami már elegendő lehet a szerzői jogi védelemhez. Ez a kérdés összekapcsolódik az előző alfejezetben tárgyalt kérdéskörrel, a szerző személyével: az AI felhasználásával generált mű kifejezi-e a szerző személyiségét? Tekinthető-e akár csak minimális szinten kreatívnek egy olyan alkotás, ami tulajdonképpen gépiesen generált adatok, utasítások és meglévő korábbi művek alapján ad egy eredményt? Erre a kérdésre meglehetősen szkeptikus válaszokat adnak általában. Legtöbbször azt hangsúlyozzák, hogy az így létrejövő alkotások esetében teljes egészében a betáplált adatoktól, művektől függ a létrejövő eredmény minősége, eredetisége. Az AI alkalmazása az ötletek és azok kivitelezésének homogenizálódását hozza magával, aminek egyenes következménye a „kreatív szikra elhalványulása”.²⁷ Az AI nem kreativitásban erős, így általában arra jutnak a hasonló okfejtések végén, hogy ebben jelenleg nem, de várhatóan a jövőben sem fogja utolérni az embert, sosem lesz összehasonlítható a kreativitás foka egy ember és egy AI program által létrehozott mű között. Az AI a már létrehozott művek megtanulásával, azok szabályosságainak felismerésével (statisztikai értékelésével) tud eljutni oda, hogy egy újabb produktumot hozzon létre. A szabályok megszegésére azonban nem alkalmas.

Az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) 2020-ban közzétett jelentése tartalmaz egy négylépcsős tesztet,²⁸ amely alkalmas lehet annak megállapítására, hogy egy AI által generált tartalom szerzői jogi értelemben műnek minősül-e. A teszt egyik lépcsője sem újdonság, azok a szerzői jog meglévő alapvetései közül választják ki azt a négyet (1. irodalmi, művészeti vagy tudományos területen létrejött termék; 2. emberi szellemi erőfeszítés; 3. eredetiség, kreativitás; 4. kifejezés), amelyek egymással egyébként is szoros kapcsolatban állnak, és alkalmasak arra, hogy ezeket együttesen vizsgálva megmutassák, egy AI által generált tartalom értelmezhető-e műként a szerzői jog rendszerében.

Ha feltesszük, hogy a jövőben az AI közreműködésével létrejött műveket tömegesen elismerjük szerzői alkotásként, és azok elárasztják a piacot, az a valódi, eredeti emberi alkotások elértéktelenedéséhez vezet. Ezért a tét nagy. Mindaddig, amíg az emberi szerzők munkáját megkönnyíti, az ihletforrásokat megsokszorozza számukra az AI

²⁷ Tölgyes László András: A mesterséges intelligencia és az emberi kreativitás paradoxona. *ICT Global blog*, 2024. április 26. <https://tinyurl.com/3wyp4yjj>

²⁸ Trends and Developments in Artificial Intelligence – Challenges to the Intellectual Property Rights Framework: Final Report. European Commission, 2020. 78–84.

alkalmazása, de ennél nem több, a probléma nem jelentős, azonban ahogy átveszi az emberi szerzők helyét, a kulturális piacon pedig valódi helyettesítő terméket kínál, a művészek oldalán meglévő aggodalmak valóságosak lesznek.

Ugyanakkor éppen az alacsony kritériumok miatt, illetve amiatt, hogy a szerzői jogi védelem nem függ sem művészi érdemtől, sem esztétikai értékítélettől, egy AI segítségével generált eredmény nagyon könnyen elérheti a szerzői jogilag értékelhető alkotás szintjét. Ez azonban számos további problémát vet fel. Adódik például az a kérdés, hogy az így létrejött eredmény önálló műalkotásnak minősülhet-e, vagy inkább a hamisítók tevékenységéhez hasonlítható-e a folyamat – különösen például a képzőművészeti alkotásokra gondolva. Hiszen a művek hamisítása egyrészt úgy történhet, hogy egy létező művet másolnak és adnak el eredetiként, vagy a művész stílusát a megszólalásig utánozó művet adnak el eredetiként. Az AI is tulajdonképpen ezt teszi: meglévő művek alapján, vagy művészek stílusát utánozva hoz létre tartalmat.

A stílusutánzás, stílusátvitel a hagyományos szerzői jognak, de az AI szerzői jogi megítélésének is egy nagyon speciális kérdésköre. A stílust ugyan alapvetően nem védi a szerzői jog (bár sem nemzetközi szinten, sem nemzeti szinten nem zárja ki kifejezetten semmilyen rendelkezés), mégis, mint az egyéni-eredeti jelleg egyik megnyilvánulási formáját, az egyes stíluselemek sajátos összekapcsolódását bizonyos szinten mégis figyelembe veszi a szerzői jogi joggyakorlat. Az amerikai joggyakorlatban számos példát találunk, ahol valamilyen formában elismerték a szerzői stílust, és annak felismerhető utánzása miatt marasztalták az ellenérdekű felet.²⁹ De a magyar joggyakorlatban is van nyoma ennek az elismerésnek.³⁰ Az uniós szerzői jogi gondolkodás sem zárja ki a stílus védelmének lehetőségét, különös tekintettel a mesterséges intelligencia alkalmazására.³¹ Az AI esetében a stílusátvitel sokkal nagyobb méreteket ölthet, mint egy emberi alkotó által egy másik alkotó stílusának utánzásával létrehozott alkotása esetében, éppen ezért szerzői jogi szempontból is még relevánsabb lehet, mint a hagyományos stílusutánzás esete. Adott esetben a szerzői jogi jogsértés megállapítása is lehetséges pusztán a stílus alapján, olyan esetben is, ha éppen konkrét tartalmi elem átvétele nem is állapítható meg.

Ha az AI segítségével generált output szerzői jogi védelmet élvezne, akkor következő lépésként meg kellene határozni, hogy ez pontosan milyen védelmet jelent, beilleszthető-e a mostani fogalmak szerinti szerzői jogi rendszerbe, vagy szükséges valamilyen új jogi konstrukciót alkotni ennek a „műtípusnak” a védelmére.

Itt szükséges utalni arra, hogy az Európán kívüli joggyakorlatban kirajzolódni látszik olyan tendencia, amely megengedi az AI eredmények szerzői jogi védelmét úgy,

²⁹ Ld. például *Steinberg v. Columbia Pictures Indus., Inc.*, 663 F. Supp. 706, 3 U.S.P.Q.2d 1593 (S.D.N.Y. 1987); *Williams v. Gaye*, No. 15-56880 (9th Cir. 2018) ügyek.

³⁰ SZJSZT 20/2001 – A remix zenei fogalma és szerzői jogi értelmezése; SZJSZT 33/2021 - Nyelvtchnológiai kutatás során szöveges adatbázisok (nyelvi korpuszok) létrehozásának és közreadásának szerzői jogi kérdései.

³¹ Ld. például *Study on copyright and new technologies – copyright data management and artificial intelligence*. <https://tinyurl.com/5n8b9k28>, illetve ld. még a 12. lj.-ben hivatkozott főtanácsnoki véleményt.

hogy az egyéni, eredeti jelleget, a kreativitást a programnak adott utasítások egyéni, eredeti jellegében véli fellelhetőnek.³²

Az AI Act ezzel a szerzői jogi kérdéssel nem foglalkozik, innen tehát nem várhatunk választ.

Jelen tanulmány korábbi részeiben vizsgáltuk a szerző, a mű, a kizárólagosság kérdéseit, és láthatóvá vált, hogy számos problémát vet fel az AI segítségével létrejövő tartalmak, alkotások mibenléte, jogi értékelése. A szerzői jognak nemcsak az alapfogalmait, de az alapvető funkcióit is kihívások elé állítja az új technológia, a szerző anyagi, erkölcsi elismerése, az alkotás ösztönzése mind csak újabb kérdéseket generál. Igen esetlegesnek látszik, hogy egyértelmű elismerést nyernek-e az AI segítségével létrejött alkotások. Egyelőre sem a teljes elutasítás, sem a teljes elismerés nem látszik járhatónak a jelenlegi keretek között, viszont van egy további kézenfekvő megoldás: a kapcsolódó jogi védelem kiterjesztése a mesterséges intelligencia közreműködésével létrejövő tartalmakra. A kapcsolódó jogi védelem nem kívánja meg a szerzői jogi védelemhez elvárt egyéni, eredeti jelleget, de mégis ad egy elismerést a befektetett anyagi és szellemi erőforrásoknak, a létrejövő termék befektetőjének érdekeit kellőképpen védi, biztosítja a jogok forgalomképességét, tehát ad egy elfogadható szintű védelmet, és a jogok kezelését megkönnyíti. A szerzői jogban a szomszédos jogi védelem éppen ilyen kiegészítő oltalmi lehetőség, amely valamely szerzői jogilag értékelhető szellemi eredményhez kapcsolódó egyéb sajátos teljesítményt véd, mint amilyenek például a hangfelvétel-előállítók, a filmelőállítók, adatbázis-előállítók teljesítményei. A szerzői jog ezekben az esetekben nem a kreatív hozzáadott értéket, hanem jellemzően az anyagi vagy szervezési jellegű befektetést, erőfeszítést ismeri el. Ez a jellegű oltalom elképzelhető az AI által létrehozott tartalmak tekintetében is. Ennek megfelelően reális lehet egy új szomszédos jog kialakítása is.³³ Ezt a megoldást fogadta el az ukrán jogalkotó is, amikor az AI-generált művek tekintetében egy *sui generis* oltalom bevezetése mellett döntött.³⁴

Ennek a kérdéskörnek azonban egy másik aspektusa, hogy a generált tartalom vetélytársává válhat az eredeti tartalmaknak, adott esetben a piacról való kiszorulásukhoz is vezethet, figyelemmel arra, hogy olcsóbban, adott esetben ingyenesen, de mindenképpen jelentősen rövidebb időn belül és esetleg az eredeti jogosultak hozzájárulása nélkül is előállíthatók. A CISAC e témában készített felmérése a zenei tartalmak körében komoly térhódítást prognosztizál, ami kihat az alkotóknak járó díjak mértékére is.³⁵ Ennek az egyensúlytalanságnak a kiigazítására több javaslat is született már,

³² Ld. a Li versus Liu ügyben a pekingi bíróság által hozott döntést, amely a promptok kreatív jellegét és ebből következően az eredmény szerzői jogi védelmét elismerte. Yukian Wang – Jessie Zhang: Beijing Internet Court grants copyright to AI generated image for the first time. *Kluwer Copyright Blog*, 2024. február 2. <https://tinyurl.com/mrybmuzx>

³³ Grad-Gyenge (2023) i. m. 342., 345.

³⁴ Nataliia Bulat: Protection of non-original objects generated by artificial intelligence: the Ukrainian copyright law approach. *International Journal of Law and Information Technology*, Vol. 32. (2024) eaee010, <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaee010>

³⁵ Study on the economic impact of generative AI in the music and audiovisual industries. 2024. október. <https://tinyurl.com/47yywna7>. Ld. továbbá: Nicoletta Gasparis: 'Drake or Droid? A.I.-Generat-

többek között az Artisjusé, amelynek célja, hogy az MI-tartalmakért a felhasználóknak ugyanannyit kelljen fizetnie, mint az eredeti tartalmakért. Ez a javaslat orvosolná azt a problémát, hogy a felhasználók ne válasszák az MI-tartalmakat csupán azért, mert azok olcsóbban elérhetők. Az így befolyó díj felosztása azonban további, tisztázandó kérdéseket vet fel.³⁶

3.3. Az AI tevékenysége, mint felhasználás

A mesterséges intelligencia tanítása, azaz a bemeneti oldal megfelelő kezelése kulcsfontosságú kérdés a szerzői alkotások felhasználása szempontjából. Ezzel az ún. bemeneti oldallal kapcsolatban jelenleg vitatott az irodalomban, hogy a mesterséges intelligencia tanítása, illetve tanulása során történik-e bármilyen felhasználás (leginkább ezek közül többszörözés), akár ideiglenes jelleggel, akár tartós módon.

A mesterséges intelligencia tanítása során olyan statisztikai alapú értékelés zajlik a számítógépben, amely szinte ellehetetleníti, hogy az eredeti mű betáplálását követően a mesterséges intelligencia megfelelő utasítását követően ugyanazt, vagy az eredetihez nagyon hasonló művet nyerjenek ki.³⁷ Ez természetesen azokban az esetekben nem igaz, amikor az AI tanítása kifejezetten azzal a céllal történik, hogy egy alkotó műveit elemezze, és ezek alkotórészeiből kreáljon további alkotásokat (ld. még stílusutánzó algoritmusok).

A felhasználásnak sem az uniós jogban, sem a nemzetközi jogban nincs definíciója: a nemzetközi szerződések és az uniós jog is tételesen határozza meg azt, hogy a jogosultat milyen jogok illetik meg. A nemzetközi szerzői jog fejlődésének egyik meghatározó motorja a technológiai fejlődés: egyértelműen megállapítható, hogy a BUE³⁸ újabb és újabb módosításait a művek közönséghez való eljuttatását lehetővé tevő újabb és újabb technológiák váltották ki. Az európai jogalkotó a szerzői jog harmonizációja során az elmúlt, immár több mint harminc évben kereste a tagállami szerzői jogok „közös magját”, ami elsősorban egyes vagyoni jogok harmonizációját tudta jelenteni.

Ezzel szemben a magyar jog – több más nemzeti szerzői jogi szabályozáshoz hasonlóan – a felhasználás általános fogalmát adja, és így kinyitja annak lehetőségét, hogy a gyakorlat ne csak azokat a felhasználási módokat tekintse felhasználásnak, amelyeket

ed Music and the Legal Challenges in Safeguarding Artist Rights. *Hofstra Law Review*, Vol. 52., No. 4. (2024).; Martin Senftleben: Win-win: How to Remove Copyright Obstacles to AI Training While Ensuring Author Remuneration (and Why the European AI Act Fails to Do the Magic). *Chicago-Kent Law Review*, Vol. 100. (2025) 23. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4964460 <https://doi.org/10.2139/ssrn.4964460>

³⁶ Szinger András: Mesterséges intelligencia a zeneiparban. *Díjazzuk? Dal + Szerző Blog*, 2024. november 19. <https://tinyurl.com/4jzcdsbn>; Rónai András: Mesterséges intelligencia a zeneiparban. Az öt legfontosabb állítás az Artisjus javaslatából. *Dal + Szerző Blog*, 2024. november 19. <https://tinyurl.com/yn2hzfed/>

³⁷ Csősz i. m. 67–72.

³⁸ Berni Unió Egyezmény, ld. az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Unió Egyezmény, Magyarország kihirdette: 1975. évi 4. tvr.

az Szjt. nevesít is, hanem akár újakat is kidolgozzon – ennek a jogfejlesztésnek értelem-szerűen az elsődleges helye a bíróságokon lehet.

Az MI általi tanulás szerzői jogon belüli értelmezésére két út mutatkozhat: valamely már nevesített felhasználás fogalma alá való besorolás, vagy valamely új felhasználási módként való elismerés. Előbbi eset a magyar jog rendjén nem igényli – legalábbis egy ideig – a törvény módosítását, az uniós és a nemzetközi jogalkotás azonban szükséges hozzá.

(Itt egy rövid kitérőt kell tenni arra, hogy az uniós és a magyar jogban már ismert szöveg- és adatbányászati kivétel alkalmazásának jelentős hívei vannak, ugyanakkor komoly kritikát is megfogalmaztak vele kapcsolatban. A tanulmány más fejezeteiben erre kitérünk. A jelen fejezet logikája azonban szükségessé teszi azt, hogy itt megemlékezzünk róla: amennyiben az algoritmus szöveg- és adatbányászati célra használ fel műveket, az már egyértelműen felhasználásnak minősül: ha nem volna többszörözés, nem lehetne kivételt engedni alóla. Ugyanakkor azonban nem tekinthető minden, művekkel való tanítás szöveg- vagy adatbányászatnak.)

A felhasználás fogalma tekintetében álláspontunk szerint előkérdés, hogy figyelembe kell-e venni azt, hogy a tanítás – és végső soron a tanított algoritmus alkalmazásának – eredménye alkotás-e vagy sem, illetve hogy felismerhető-e benne egyáltalán a tanításhoz használt mű. A nem átalakító jellegű felhasználások esetében ugyanis a felhasználás eredménye az egész mű felismerhető formában való megjelenése. Az átalakító jellegű felhasználások esetében is addig tud fennállni a szerzői jogi védelem, amíg a mű felismerhető.³⁹ E tekintetben az EUB hangfelvételek tekintetében született döntése lehet irányadó (bár szükséges elismerni, hogy a felismerhetőséget itt nem szerzői művek tekintetében vizsgálta a bíróság). A mesterséges intelligencia számára való betáplálás azonban ilyen szempontból új helyzetet teremt: a mű a felhasználás eredményeképpen nem lesz felismerhető a kimeneti oldalon.

A szerzői jog elsődleges célja a már létrejött mű védelme – annak hasznosításának fenntartása az alkotó számára. Ha ebből a premisszából indulunk ki, akkor az MI számára tanítóadatként való hasznosítás a szerző engedélyezési joga alá kell, hogy tartozzon. Más tesztek is alkalmazhatók azonban annak eldöntésénél, hogy az adott hasznosítási formát felhasználásnak kell-e tekinteni, vagy sem. Álláspontunk szerint a felhasználásnak minősítéshez az ún. háromlépcsős teszt inverze is segítséget nyújthat: ha ugyanis a háromlépcsős teszt feltételei teljesülnek, akkor az adott felhasználás szabadnak tekintendő. Ebből következően, ha a háromlépcsős teszt feltételei nem teljesülnek, az adott hasznosítási módot felhasználásnak, még hozzá engedélyköteles felhasználásnak kell tekinteni.

E kérdés alkérdéseként szükséges megvizsgálni azt is, hogy a szöveg- és adatbányászat szabad felhasználásként való lehetővé tétele vajon nem üresíti-e ki már ma is a jogosultak engedélyezési jogát (amennyiben létezik ilyen), illetve hogy ennek a felülvizsgálata nem lenne-e indokolt.

³⁹ C-476/17. számú Pelham GmbH, Moses Pelham, Martin Haas kontra Ralf Hütter, Florian Schneider/Esleben ügyben hozott ítélet [ECLI:EU:C:2019:624]

Bár az irodalomban lehet találni érveket arra, hogy a tömeges felhasználások esetében valójában nem az előzetes engedélykérés (*opt-in*) lenne a gyakorlatban megvalósítható megoldás a szerzői jogi jogosultak számára, hanem az *opt-out*, a szerzői jogi szabályozás ténylegesen az üzleti célú szöveg- és adatbányászat szabad felhasználása alóli *opt-out* lehetőségétől eltekintve – tehát általánosságban – nem ezt támogatja. Arra pedig, hogy a szerzők az engedélyezési jogukat gyakorolni tudják, már szintén vannak fejlesztések.⁴⁰ A szerzői és szomszédos jogi érdekvédelmi szervezetek legutóbbi nyílt levelei egyértelműen arra utalnak, hogy a jogosultak a saját jogaik alóli túl széles hatályú kivételnek tekintik az AI által megvalósított szöveg- és adatbányászatot.⁴¹

A CDSM irányelv által bevezetett szöveg- és adatbányászati kivétel alkalmazhatósága az AI tanítása tekintetében több szempontból is kérdéses.⁴² A szabad felhasználás kizárólag a művek többszörözését teszi szabaddá, amiből következik, hogy ha nincs többszörözés, az a szerzői jogi szabályok alapján nem is értelmezhető, továbbá, ha más felhasználás valósul meg, akkor sem alkalmazható ez a szabad felhasználás. Az előbbi esetben nem kell a jogosult engedélye a tanításhoz, az utóbbi esetben azonban feltétlenül. Itt jelentősége van vagy lehet annak, hogy a jogi védelem nemcsak az egész műre, hanem annak az alkotó jelleg felismeréséhez elegendő részére is kiterjed, és a felhasználás megállapításának – ezt állapítja meg a torrent fájlcsere minősítő EUB döntés – nem akadály a mű feldarabolása, majd a végállomáson való „összeszerelése”.⁴³ Bármilyen kis, de még védett részeknek a tanításhoz való felhasználása szükségessé teszi tehát az engedély megszerzését. Mindenesetre ahhoz, hogy a szöveg- és adatbányászatra vonatkozó, jelenlegi szerzői jogi szabályokat alkalmazni lehessen az AI tanítására, a felhasználás fent elemzett kérdésében mindenképp pozitív eredményre kell jutni: el kell tudni odáig jutni, hogy a tanítás többszörözés, sőt, ezen túl is kell haladni, azaz az AI tanítását szöveg- vagy adatbányászatnak kell tekinteni. Ez azonban további problémához vezet: ugyan léteznek olyan algoritmusok, amelyek ténylegesen szöveg- vagy adatbányászatot végeznek, nem lehet azonban általánosságban kijelenteni, hogy minden AI algoritmus szöveg- vagy adatbányászati tevékenységet folytatna. Ezzel pedig eljuthatunk oda, hogy az AI tanítása általában semmiképp sem tekinthető szabad felhasználásnak.

Nyilvánvaló, hogy nem lehet jogszerű a szabad felhasználás, ha a szerző előzetesen nem járult hozzá és az adat többszörözése nem tartozik szabad felhasználás körébe. Alaposan meg kell azonban vizsgálni azt a kérdést, hogy amikor az AI megtanulja az adatot, ott valóban történik-e többszörözés, vagy más szerzői jogilag releváns fel-

⁴⁰ Ilyen például az <https://haveibeentrained.com/> oldal, amelyen tetszőleges kifejezésre rákeresve lehet böngészni az MI-ket tápláló adatokat.

⁴¹ Sam Altman et al.: The Authors Guild’s Open Letter to Generative AI Leaders, 2024. <https://tinyurl.com/mpvm23jn>; The Creators’ Rights Alliance’s Open Letter to AI Developers, 2024. <https://tinyurl.com/34r8kfbs>; European Writers’ Council’s Open Letter on the Impact of AI on the Cornerstones of European Values & Essential Pillars of Well-Functioning Democracies, 2025. <https://tinyurl.com/4rwrta3s>; Against AI: An Open Letter From Writers to Publishers, 2025. <https://lithub.com/against-ai-an-open-letter-from-writers-to-publishers/>

⁴² Az AI Act vonatkozó állásfoglalásáról és annak kritikájáról a 3. pontban lesz szó.

⁴³ C-597/19. Mircom International Content Management & Consulting (M.I.C.M.) Limited kontra Telenet BVBA ügyben hozott ítélet [ECLI:EU:C:2021:492].

használás. A kérdésben a jogalkotó részéről egyelőre nincs határozott állásfoglalás, ezt várhatóan a gyakorlat fogja kidolgozni. A Hamburgi Regionális Bíróság előtt már szerepelt is egy ügy, amely ezt a kérdést is érintette: egy fotóművész tiltakozott az ellen, hogy számos fotóját felhasználták a LAION-5B adatbázisban, egy nyílt forráskódú AI-modellek tanítására létrehozott adatbázisban. A művész követelte a képek eltávolítását.⁴⁴ A német bíróság döntése értelmében az ilyen felhasználás kutatási célú szöveg- és adatbányászatnak minősül, tehát szabad felhasználásnak, amellyel szemben nincs lehetőség tiltakozásra. Ha üzleti céllal történt volna a felhasználás, akkor lehetne létjogosultsága a tiltakozásnak. Ezzel a döntéssel a bíróság tulajdonképpen tényként fogadta el azt, hogy a tanítás során többszörözés történik, hiszen a szöveg- és adatbányászati kivétel csak többszörözés esetén alkalmazható. Bár ez az ügy egy nemzeti bíróság állásfoglalását tárta elénk, és egyelőre nincs másik, európai szintű releváns döntés a kérdésben, könnyen elképzelhető, hogy a német ügy a jövőben meghatározó lesz más bíróságok, akár az EUB számára is hasonló ügyekben.

Itt megemlíthetjük – különösen magyar érintettsége okán – azt az ügyet, amellyel magyar bíróság fordult a legutóbbi időben az Európai Bírósághoz.⁴⁵ Ennek tárgya a Google Gemini és a Google Search által végzett tevékenység, amelynek alapja a sajtókiadók által létrehozott, jellemzően szerzői jog által védett tartalmak. A vizsgálat tárgyát elsősorban az képezi, hogy megvalósul-e többszörözés, továbbá ha igen, akkor szabad felhasználásként értelmezendő-e, ha a generatív AI-nak adott utasítás eredménye lehet akár az eredeti sajtócikkkel azonos szövegű eredmény is, s ha egyébként az eredeti cikkek nem kerülnek tárolásra (nem készül belőlük tartós másolat), csupán az adatok tokenizálására kerül sor, illetve a szolgáltatás megjeleníti az eredeti tartalom elérhetőségét is. Az ügy egyelőre csupán felterjesztésre került az EUB-hoz.

2025 májusában az USA szerzői jogi hivatala⁴⁶ és az EUIPO⁴⁷ is közzétett egy-egy dokumentumot, amelyben mindkét intézmény részletesen foglalkozik az AI tanításának folyamatával, és az ennek kapcsán felmerülő többszörözés kérdésével is. Mindkét dokumentumban megjelenik az, hogy a generatív AI-modellek tanítása során alapvetően több ponton történik többszörözés: a művek és adatok letöltésével, az adathordozók közötti átvitelrel, a különböző formátumokba való konvertálással vagy éppen a módosított verziók létrehozásával. Ugyancsak mindkét dokumentum kitér a szintetikus adatok egyre nagyobb mértékű használatának kérdéskörére. A szintetikus adatok tulajdonképpen a valódi adatok (valódi művek) helyettesítőiként szerepelnek, és az AI tanításában való elterjedésüket éppen az is indokolja, hogy mivel nem valódi adatokat használnak fel, így a felhasználásuk kapcsán kizárhatók, de legalábbis mérsékelhető a szerzői jogi kockázatok annyiban, hogy ebben az esetben nem magát a védett művet használják tanításra. Az online szabadon hozzáférhető művek jogszerű hozzáférhe-

⁴⁴ Hamburg District Court, 310 O.22723, LAION v Robert Kneschke, [27 September 24].

⁴⁵ Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem magyar nyelven elérhető: showPdf.jsf

⁴⁶ USCO Copyright and Artificial Intelligence Part 3: Generative AI Training. A Report of the Register of Copyrights, May 2025, <https://tinyurl.com/dxds6cnu>

⁴⁷ The Development of Generative Artificial Intelligence from a Copyright Perspective, May 2025. <https://doi.org/10.2814/3893780>

tósége külön megfontolást igényel. Ezek egyszerű többszörözése más felületen nem megengedett, a linkelés útján történő elérhetővé tétel másutt pedig nem esik az érintett szabad felhasználás alá, hiszen az legfeljebb lehívásra hozzáférhetővé tételnek minősül egyes esetekben. Így valójában az sem teremt szerzői jogi szempontból tiszta helyzetet, ha az AI-t az interneten korlátozás nélkül elérhető tartalmakkal tanítják.

Sajnálatos módon a szabad felhasználás szövege csak azokat a műveket zárja ki az üzleti célú „tanulásból” (ahol egyáltalán az AI tanítását többszörözésként lehet értékelni), amelyek ilyen felhasználása ellen a jogosult előzetesen nem tiltakozott. Így azonban az vitatható, hogy ha a szerző az AI-ba való betáplálást követően észleli csak a tevékenységet, tud-e még ezen az alapon fellépni, tiltakozni. Kérdés lehet, hogy ezzel a jogalkotó korábban számolt-e egyáltalán. Ha igen, akkor úgy tűnhet, hogy itt az adatok szabad áramlásának adott elsőbbséget a szerzői jogi érdekekkel szemben.⁴⁸ Mivel azonban a szöveg- és adatbányászati kivétel bevezetésére még az AI-üzlet felfutását megelőzően került sor, azaz egy teljesen más gazdasági, technológiai környezetben, mindenképp indokolt annak az ismételt megvizsgálása, hogy a háromlépcsős tesztnek még mindig eleget tesz-e vagy túl nagy teret nyit a szerzők jogos érdekeivel szembeni igények érvényesülésének.

4. Az AI Act szerzői jogi vonatkozásai

Az EU mesterségesintelligencia-rendelete (AI Act) általános szabályozási törekvései ellenére a szerzői jog szempontjából is relevanciával bír.⁴⁹ Az AI Act eredeti változatában a Bizottság nem tervezett semmilyen módon foglalkozni a szerzői jogi aspektusokkal, azonban jól mutatja a technológia viharos fejlődését és a szerzői jogi nehézségek eszkalálódását, hogy végül nem kerülhetett elfogadásra a rendelet a megfelelő szerzői jogi utalások nélkül.

Egyrészt az AI Act általános alapelvként átláthatóságra törekszik a mesterséges intelligencia alkalmazása kapcsán, s e körben szerzői jogi szempontból fontos az a követelmény, hogy az eredményen fel kell tüntetni, ha mesterséges intelligencia használatával alkot valaki egy művet, vagy állít elő szerzői jogilag releváns tartalmat. Másrészt a rendelet azon követelménye is releváns, hogy a mesterséges intelligencia modell tanításához használt adatokról, szerzői jog által védett művekről információt kell szolgáltatni. Ez a követelmény az átláthatóság követelményéhez is kapcsolódik.

Az AI Act preambuluma kiemelten foglalkozik az uniós szerzői jogi normáknak, kifejezetten a CDSM irányelvnek való megfeleléssel [(104)–(108) preambulumbekendések]. A szerzői jogi joganyag által biztosított kivételeket és korlátozásokat érintetlenül hagyja, azonban meghatározza az AI Act ezekhez való viszonyát.

⁴⁸ STOA Opinions Brief. The impact of the General Data Protection Regulation (GDPR) on artificial intelligence. June 2020. <https://tinyurl.com/mr49s5ha>

⁴⁹ Az Európai Parlament 2024. március 13-i jogalkotási állásfoglalása a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok (a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály) megállapításáról és egyes uniós jogalkotási aktusok módosításáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló javaslatról (COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD)) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_HU.html

A CDSM irányelv 3. és 4. cikke uniós szinten vezette be a többszörözési jog és az adatbázisból való kimásolási jog kapcsán a szöveg- és adatbányászati kivételt, előbbi a kutatóhelyeknek a számukra jogszerűen hozzáférhető műveken végezhető szöveg- és adatbányászatot tudományos kutatási céllal; utóbbi általánosan, a jogszerűen hozzáférhető műveken bárki által végezhető szöveg- és adatbányászatot teszi lehetővé. (A tagállamok számára mindkét kivétel bevezetése kötelező volt.) A nem kutatási célú szabad felhasználás esetében az irányelv lehetővé teszi a tagállamok számára a díjigény bevezetését is, amelyen keresztül a jogosultak kompenzálhatók volnának. Ez a szerzői jogi rendszerben egy szabad felhasználási formát eredményez. Ugyanakkor a 4. cikk (3) bekezdése rendelkezik a szerzői jogi jogosultak számára biztosított jogfenntartásról is, ami viszont kizárja a szabad felhasználás lehetőségét. A szabad felhasználások végső soron az AI tanításhoz való felhasználás kereteit határozzák meg, bár kétségtelen, hogy elfogadásuk idején a technológia ma ismert fejlettsége még a jövő zenéje volt. Nem kis mértékben éppen ez volt az oka annak, hogy a tagállamok egyöntetűen nem vezettek be díjigényt a szabad felhasználás kompenzációjára. Így azok a tanítások, amelyek a szabad felhasználás körébe esnek, ingyenesek.

Az AI Act (105) preambulumbekkezdése rögzíti, hogy az általános célú MI-modellek kidolgozásához és tanításához felhasználni kívánt adatok, művek tekintetében a CDSM irányelv fenti rendelkezése megfelelően alkalmazandó, tehát alapvetően a szabadon hozzáférhető műveken engedély nélkül végezhető szöveg- és adatbányászat, azonban amennyiben a jogosult élt a – nem kutatási célú felhasználások esetében lehetséges – jogfenntartás lehetőségével, akkor csak az ő engedélyével lehet a művet szöveg- és adatbányászati tevékenység keretében, tanítóadatként felhasználni. Minden más esetben ez szabadon megtehető. Ha tehát a felhasználás tudományos célú, vagy nem tettek jogfenntartást, az AI Act szerinti tájékoztatás legfeljebb információt szolgáltat a jogosult számára, de nem tudja segíteni a jogai gyakorlását. A (106) preambulumbekkezdés ugyanerre a kivételre hivatkozik az általános célú MI-modelleknek az uniós piacon történő forgalomba hozatala tekintetében, mégpedig arra, hogy a megfelelést attól függetlenül biztosítani kell, hogy hol került sor ezen MI-modellek betanítására, hol alkalmazták az ehhez szükséges szöveg- és adatbányászati tevékenységet. Az uniós jogalkotó ezzel egyenlő versenyfeltételeket akar biztosítani a különböző szolgáltatók számára, s azt kizárni, hogy bármelyik szolgáltató az uniós szerzői jogi joganyagban rögzített szintnél alacsonyabb szintű szerzői jogi normák alapján versenyelőnyhöz jusson az uniós piacon, ha például a modell betanítása máshol (például az USA-ban, Kínában stb.) történt. Ez a rendelkezés az AI Act-et nemzetközi, globális dimenzióba helyezi, ezen a ponton várhatóak nemzetközi konfliktusok az EU-n kívülről érkező szolgáltatók megfelelése kapcsán. Nem lenne egyedüli eset, ha a gyakorlati alkalmazás során az derülne ki, hogy itt túlszabályozásról van szó, ugyanakkor a magas szintű szerzői jogi védelem teljes kiüresedésével járhatna, ha ez a szabály sem kerülne alkalmazásra.

Az AI Act 53. cikk (1) bekezdés c) pontja az érdemi szabályok szintjén is rögzíti, hogy a szolgáltatóknak az uniós szerzői jognak való megfelelési politikát kell követniük, különösen a CDSM irányelv 4. cikk (3) bekezdésének való megfelelés érdekében, a legkorszerűbb technológiák segítségével. Ez a szabály lényegében azt rögzíti, hogy a géppel olvasható módon elhelyezett jogfenntartás „dekódolására” alkalmasnak kell lennie a mesterséges intelligenciának, azaz nem lehet kibújni a kötelezettségek alól

arra hivatkozással, hogy a szoftver nem volt felkészítve a géppel olvasható jogfenntartás értelmezésére.

Az AI Act fenti rendelkezései alapvetően jó irányt határoznak meg, azonban számos kérdés tisztázatlan marad. Nem világos például, hogy a betanítás során feltétlenül megvalósul-e többszörözés. Ugyanis ha nem valósul meg, akkor ez a szöveg- és adatbányászati tevékenység nem minősül szabad felhasználásnak, belép az engedélykérési kötelezettség. Ugyancsak fontos részlet az, hogy a többszörözés eredményére már nem terjed ki a szabad felhasználás, így a nyilvánossághoz közvetítésre vagy az átdolgozásra sem, ami az AI esetében azt jelenti, hogy a felhasznált művek vagy azok egy részének egy új mű megalkotásában érdemben való felhasználása már akkor is engedélyköteles lenne, ha alapvetően a felhasznált mű jogszerűen szabadon hozzáférhető volt.⁵⁰ A kérdések másik irányát az jelenti, hogy az eredeti művek jogosultjai számára észrevehető-e, beazonosítható-e az, hogy művüket tanítóadatként használták. Hogyan történhet meg ilyen esetben a jogérvényesítés? Mivel az AI jellemzően tömegesen, és egy-egy műből keveset használ fel, erre a kérdésre nem adható megnyugtató válasz. Márpedig ez nem könnyíti meg a jogosult számára, hogy a jogfenntartással élve érvényt is szerezzen annak.

Az AI Act a fentiek alapján egyértelműen állást foglal abban a kérdésben, hogy a CDSM-irányelv szöveg- és adatbányászati kivétele alkalmazható (ezzel tulajdonképpen elfogadja azt is, hogy történik többszörözés). Az AI Act megalkotásával a jogalkotó célja az volt, hogy egy időtálló, a további fejlesztések esetében is alkalmazható jogszabály szülessen. Ez a törekvés azonban máris megoldolni látszik: a magyar soros elnökség idején, 2024 decemberében közzétett, a tagállamok álláspontjait tartalmazó összefoglaló dokumentum szerint több tagállam is azon aggályának adott hangot, miszerint az AI tanítása kapcsán felmerülő, szerzői jogilag releváns felhasználások túlmutatnak a CDSM-irányelv szöveg- és adatbányászati kivételén. A CDSM 4. cikke ugyanis nem terjedhet ki azokra a felhasználásokra, amelyeket később kereskedelmi forgalomba bocsátott rendszerek tanítására használnak, így a kivétel általános, minden rendszerre kiterjedő alkalmazása sértené a háromlépcsős tesztet.⁵¹

A (107) preambulumbekkezdés előrevetíti, és az 53. cikk részletesen is kidolgozza azokat a kötelezettségeket, amelyek a betanításhoz felhasznált adatok, művek nyomon követhetőségét szolgálják. Ennek körében a szolgáltatóknak kellően részletes összefoglalót kell készíteniük a felhasznált adatokról, művekről. Az összefoglalónak egyszerűnek és átfogónak kell lennie, a szabályozás azonban figyelembe veszi az üzleti titkok és bizalmas üzleti információk védelmének szempontjait is, ezért nem vár el technikai részletességet (vagyis tételes felsorolást) a feltüntetendő adatok kapcsán.⁵² Csak olyan mértékű információszolgáltatásra kötelezi a szolgáltatókat, ami a szerzői

⁵⁰ Grad-Gyenge (2023) i. m. 344.

⁵¹ Revised Summary of Member States contributions on the policy Questionnaire on the relationship between generative artificial intelligence and copyright and related rights – Prepared by the Hungarian Presidency, 16710/1/24REV 1, Brussels, 20 December 2024. 10. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16710-2024-REV-1/en/pdf#page=10.07>

⁵² Ez azonban problémát jelenthet a forrásművek beazonosítása (és így azok alkotóinak jogfenntartása, tiltakozása) kapcsán.

jogi jogosultak számára az igényérvényesítéshez feltétlenül szükséges. Ez felveti azt a kérdést, hogy milyen részletességűnek kell lennie az adatszolgáltatásnak – az biztos azonban, hogy alkalmasnak kell lennie a konkrét teljesítmények beazonosítására. Annak érdekében, hogy ennek az információszerzési kötelezettségnek eleget is tegyenek a szolgáltatók, az AI Act alapján az MI-hivatal fogja nyomon követni ezt. Ez azonban a (108) preambulumbekkezdés alapján nem foglal magában a tanítási adatokra vonatkozó ellenőrzési vagy az egyes művekre kiterjedő értékelési tevékenységet a hivatal részéről, így inkább formális ellenőrzésnek látszik. A jogérvényesítés tehát továbbra is a jogosult feladata. Felmerül a kérdés, hogy a felhasznált adatokról való összefoglaló készítésének kötelezettsége a megfelelés körében mennyire teljesíthető a gyakorlatban, és ezzel párhuzamosan feltehetjük azt a kérdést is, hogy mennyire könnyíti meg a jogérvényesítést vagy éppen a DSM-irányelv szerinti jogfenntartás gyakorlását a jogosultak számára. Egyelőre ez a megfogalmazás túl általánosnak látszik, nem egyértelmű, hogy pontosan mit kell szerepeltetni az összefoglalókban.⁵³

Az AI Act 53. cikke előírta, hogy ún. Gyakorlati Kódexet (*Code of Practice – CoP*) kell kidolgozni annak érdekében, hogy az AI Act szabályai a gyakorlatban a legjobban tudjanak hatályosulni. Ennek a kódexnek a kidolgozására független szakértői csoportot kért fel az Európai Bizottság. A dokumentum több körben került egyeztetésre, a végleges szövegét július 10-én fogadta el a szakértői csoport, a véglegesítésre várhatóan 2025 őszén kerül sor.⁵⁴ A CPAI három fő területre koncentrál: biztonság, transzparencia és szerzői jog. A dokumentum maga is felhívja a figyelmet arra, hogy önmagában az itt megfogalmazottak követése nem jelenti egyúttal azt is, hogy az érintett piaci szereplő szerzői jogilag szabályos tevékenységet folytatna, és az itt lefektetett elvek nem befolyásolják az uniós szerzői jog szabályait sem. Azok, akik magukra nézve vállalják a CoP követését, az ebben foglaltak szerint alakítják ki AI-működésük szerzői jogi kereteit (*copyright policy*). Ebben vállalják, hogy csak jogszerűen elérhető tartalmat használnak fel az internetről a modellek tanítása során, így például nem kerülnek meg hatásos műszaki intézkedést, illetve nem használnak olyan linkeken elérhető tartalmakat, amelyek notorius szerzőijogsértők. Nem használnak olyan tartalmakat, amelyeknek jogosultja robots.txt fájlban fejezte ki tiltakozását, és más olyan forrást sem, amely széles körben elterjedt módon tartalmazza a jogosulti tiltakozást. A fejlesztők vállalják, hogy mindent megtesznek azért, hogy a modelljeik alapján generált tartalom ne legyen szerzői jogsértő, továbbá a szerzői jogi jogosultak számára hatékony panaszkezelési mechanizmusokat biztosítanak. Bár a dokumentum a szerzői jogok tiszteletben tartásával kapcsolatos tudatosság fokozására alkalmas lehet, azt sajnos nem lehet várni tőle, hogy a szerzői jogok tiszteletben (nem) tartásával kapcsolatban alapvető magatartási változásokat fog hozni.

Az AI Act az átláthatóság biztosítása érdekében alapvető kötelezettségként határozza meg az 50. cikk (4) bekezdésében az eredetinek vagy valóságosnak tűnő tartalmakat létrehozó MI-rendszerek alkalmazói számára annak a ténynek a közlését, hogy mester-

⁵³ Az e körben felmerülő kétségek kapcsán ld. Pedro Quintais: *Generative AI, Copyright and the AI Act*. *Kluwer Copyright Blog*, 2023. május 9., <https://doi.org/10.2139/ssrn.5021148>

⁵⁴ General-Purpose AI Code of Practice. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/contents-code-gpai>

ségesen hozták létre vagy manipulálták az adott tartalmat. Ha azonban a tartalom nyilvánvalóan valamilyen művészeti, kreatív, satirikus vagy fikciós alkotás vagy program részeként jön létre, akkor ez a kötelezettség a tartalom meglétének megfelelő mértékű, a mű érzékelését, megjelenítését nem akadályozó közlésre korlátozódik. Az AI Act 50. cikk (5) bekezdése a közlés módját illetően is részletes iránymutatást ad: azt legkésőbb az első interakció vagy első kitettség alkalmával, egyértelműen és jól megkülönböztethető módon kell a természetes személyek számára nyújtani. Kérdésként merülhet fel a művészeti tartalmak kitétel kapcsán, hogy milyen tartalom minősül „nyilvánvalóan művészeti, kreatív” stb. tartalomnak, de szerencsés volna ezt valamennyi szerzői jogi tartalom tekintetében elfogadható kötelezettségnek tekinteni.

A szerzői jogilag védett tartalmak tanítóadatként való felhasználása körében tehát az AI Act egyértelműen reflektál az újkeletű problémákra, és szerzői jogi szempontból is releváns és érvényes válaszokat ad ezekre, bár az is láthatóvá vált, hogy ezek a válaszok nem teljeskörűek, a továbbiakban finomításra, pontosításra, adott esetben a szerzői jogi szabályokkal való jobb összehangolásra szorulnak majd a gyakorlati igények alapján.

A másik két nagy kérdéskörrel a rendelet nem foglalkozik, de ez nem is elvárható, lévén, hogy nem szerzői jogi tárgyú jogszabályról van szó.

5. A szerzői jog egyensúlya az új technológiai környezetben

Ha a szerzői jog útkeresése ebben az új technológiai környezetben el is jutna addig a még jelenleg is túlzottan tűnő elképzelésig, hogy a mesterséges intelligenciát szerzőnek ismeri el, az annak segítségével létrejött műveket pedig szerzői jogilag is műnek minősítené, akkor sem feltétlenül kell az AI-t az ember konkurenciájának tekinteni. A kreativitás hiánya okán az ember szerzői teljesítménye valószínűleg mindig felül fogja múlni a gépét. Tény ugyanakkor, hogy hatalmas mennyiségű forrásból tud az AI akár első látásra valódinak, kreatívnak tűnő alkotást létrehozni. Ez ijesztő a művészek többsége és a felhasználók egy része számára is, azonban ezt a képességét nem lehet elvitatni vagy szerzői jogi szabályozással korlátozni (a szerzői jogi szabályozás ugyanis sosem tiltó jellegű volt, hanem az alkotást lekövető, értékelő jellegű). A szerzői jog feladata és törekvése annyi lehet, hogy az új környezethez alkalmazkodni, a mindenkori egyensúlyt megteremteni és fenntartani igyekszik.

Az egyensúly megteremtése kihívást jelent a jogalkotó számára, hiszen nemcsak a technológia új, hanem olyan mértékben kérdőjelezi meg a kialakult fogalmakat és alapelveket, annyira szétfeszíti a szerzői jogi szabályozás jelenlegi kereteit, és átrendezi az érintett szereplők palettáját és erőviszonyait, ami a szerzői jogi rezsim újraformálásának szükségességét hívja életre.

A szerzői jognak az AI korában nemcsak a szerzők, a felhasználók és a közönség érdekei között kell egyensúlyt találnia, hanem az AI programok fejlesztői is komolyan versenybe szállnak a szerzői jogokért vívott küzdelemben. Alapvetően az új környezetben az AI fejlesztője és az AI felhasználója érdekei lesznek dominánsak, az ő érdekeik és a meglévő szereplők érdekei között kell elsősorban egyensúlyi helyzetet teremteni. A közönség, a kultúrafogyasztók szempontjából pedig az a felerősödő érdek merül fel, hogy megbízható, megfelelő tájékoztatást kapjanak arról, hogy az általuk érzékelt

mű AI felhasználásával készült. Ez ugyanis első pillantásra, első hallásra nem minden esetben észrevehető. Fontos lehet azonban ez akkor is, ha egy felhasználó az interneten böngészett kép eredetével szeretne tisztában lenni, és akkor is, ha arról van szó, hogy egy múzeum az eredeti festmény kölcsönzésének idejére egy AI felhasználásával készített másolatot állít ki az eredeti alkotás helyett, ahogyan az a hollandiai Mauritshuis esetében történt. A múzeum 2023-ban a híres Lány gyöngy fülbevalóval c. Vermeer-festmény kölcsönzése apropóján egy felhívást tett közzé, amelyre bárki beküldhetett az eredeti koncepció ihlette új műalkotást. Többféle technikával készült alkotás érkezett, még gyümölcskompozíció is, az egyik pedig egy AI segítségével generált, aztán Photoshoppal tökéletesített alkotás volt, Julian van Dieken alkotása, amelyet néhány másik kiválasztott munkával együtt ki is állítottak.⁵⁵

Számos konkrét, a szerzői jog jelenleg ismert rendszerét érintő kérdés merül fel annak kapcsán is, hogy az új egyensúlyt milyen konkrét szabályokkal, esetlegesen milyen új szerzői jogi jogintézményekkel lehet biztosítani. Létezik olyan elképzelés is például, miszerint a szerzői jog alapvető paradigmáját, az automatikus védelem elvét felülírva szükségessé válhat az AI segítségével létrehozott művek nyilvántartásba vételének kötelezővé tétele az oltalmazhatóság feltételeként. Jelen tanulmányban is foglalkoztunk az- zal a lehetőséggel, hogy az egyensúly megteremtése érdekében elképzelhető az AI által létrehozott alkotások kapcsolódó jogi védelme, akár egy új szomszédos jog formájában.

Körvonalazódni látszik, hogy a jogi szabályozás irányát tekintve sem a teljes elutasítás vagy tiltás,⁵⁶ sem a teljesértékű szerzői jogi elismerés⁵⁷ nem szolgálja megfelelően az elérni kívánt egyensúlyt, hanem a megoldás valahol középúton lesz.

Fontos látni, hogy a szerzői jogi szabályozás területiális jellegű, tehát nem a WIPO és nem az EU fogja egyértelműen kijelölni az utat a jövőre nézve, az útkeresés országoként eltérő lehet, mindenhol a meglévő szerzői jogi szabályozásból kiindulva, és hatással lehet rá az adott országban a mesterséges intelligencia használatának foka, a különböző gazdasági tényezők stb.

Ugyanakkor azt is fontos megjegyezni, hogy az új egyensúlyra való törekvéssel együtt a cél most is a régi: a kreatív szellemi teljesítmények védelme és ösztönzése, az innováció elősegítése, a kreatív ipar támogatása, és mindezek közben az emberi és szerzői jogok tiszteletben tartása.

⁵⁵ Szerző nélkül: Mauritshuis hangs artwork create AI place of loaned-out Vermeer. *NL Times*, 2023. február 22. <https://tinyurl.com/mr4yuyp9>

⁵⁶ Ld. pl. Grad-Gyenge (2023) i. m.

⁵⁷ Ld. pl. Péter Mezei: *You Ain't Seen Nothing yet – Arguments Against the Protectability of AI-Generated Outputs by Copyright Law*. In: Maurizio Borghi – Roger Brownsword (szerk.): *Law, Regulation and Governance in the Information Society*. London, Routledge, 2023. 126–143.; Josef Drexl – Reto Hilty – Francisco Beneke (et al.): *Technical Aspects of Artificial Intelligence: An Understanding from an Intellectual Property Law Perspective*. *Max Planck Research Paper*, No. 19–13. 2019. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3465577>